

ALKOHOLENS BETYDELSE FÖR UNGA

En kvantitativ studie

Av: Liljestrand Angelica

Socialhögskolan vid Lunds universitet
Vt-09

Handledare:
Dolf Tops
Burcar Veronika

Abstract

Author: Angelica Liljestrand

Titel: Alkoholens betydelse för unga, en kvantitativ studie (The meaning of alcohol for the youth, a quantitative study).

Supervisor: Dolf Tops and Veronika Burcar

Examiner: Olle Frödin

The Purpose of this survey was to look at the social meaning of alcohol within a group of young people in the age area 18 to 20. I chose a quantitative survey among youth to investigate attitudes to alcohol habits of other youths. The survey was performed with 96 young persons. Every year the federation of alcohol and drug awareness (CAN) do a nationwide survey of alcohol and drug habits among students in Sweden. In the year 2007 the total consumption per person from ages 15 and up estimated 9,8 litre per person and year. The survey 2008 presented that young men drink more alcohol than young women do. The theories I have chosen in the analysis focus on the importance of the youth to be one in the group and in the society. According to the theory, humans have a strong need to be valued by other people. Human relations deforms by social rolls that tell people how to react and act in different situations. The theories explained hidden social rules that tell how to act in a number of situations. My survey showed that young people did not feel any group pressure to drink alcohol. The survey also showed that alcohol played a big part in the social life of young people.

Key words: Youth, attitude, identity, group pressure and alcohol.

Nyckelord: Ungdom, Attityd, Identitet, grupptryck och alkohol.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förord	5
Kapitel 1. Inledning.....	6
Problemformulering	6
Syfte.....	7
Frågeställningar	7
Kapitel 2 Metod och urval	8
Val av metod.....	8
Urval	9
Tillvägagångssätt	10
Sammanställning av enkätsvar.....	10
Studiens tillförlitlighet	11
Validitet	11
Reliabilitet	11
Bortfall	12
Generaliserbarhet	12
Källkritik.....	13
Etiska övervägningar	13
Fortsatt framställning.....	13
Kapitel 3. Tidigare forskning.....	15
Centrala begrepp i uppsatsen	15
Steget ut i vuxenvärlden.....	15
Identitetsskapande.....	16
Ungdomar och alkohol	17
Attityder till alkohol.....	18
Alkoholens sociala betydelse och kön.....	18
Kapitel 4. Teorier	20
Framställning.....	20

Olika roller och normer	20
Rollteorin	21
Jaget	21
Gruppsyck.....	22
Kapitel 5. Resultat och analys.....	24
Framställning.....	24
Alkoholkonsumtion	24
Gruppsyck.....	25
Andras konsumtion	28
Alkohol i sociala sammanhang	29
Kort sammanfattning av resultaten	31
Kapitel 6. Slutdiskussion	33
Källförteckning	36
Referenslista	36
Internet.....	37
Bilaga 2. Enkät	38

Förord

Jag vill tacka alla ungdomar som deltog i min enkät undersökning. Dessa ungdomar gjorde det möjligt för mig att genomföra min uppsats. Stort tack till ungdomsmottagningen som ställde ett helt rum till mitt förfogande för att ungdomar skulle kunna sitta avskilt och svara på min enkät. Mina handledare Dolf Tops och Veronika Burcar, tack för alla kommentarer som lyft fram mig i mitt arbete med uppsatsen.

Jag vill även tacka min familj som stöttat och trott på mig alla gånger jag nästan gett upp, utan er vore jag inte här. Ett särskilt tack till min sambo.

Kapitel 1. Inledning

I detta kapitel kommer jag att presentera mitt val av ämne, jag inleder med en problemformulering som följs av syfte och frågeställningar.

Problemformulering

När jag läser tabloider och lyssnar på nyheter kan jag uppleva att alkoholvanor bland ungdomar får stor uppmärksamhet i dagens nyhetsflöde. Varje år sedan 1971 genomför CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysningen) en stor nationell undersökning bland skolungdomar i åldrarna 14-18 år. Denna undersökning fokuserar bland annat på alkoholkonsumtion och förhållningssätt kring dessa frågor. Den totala alkoholkonsumtionen 2007 per invånare, det vill säga 15 år och uppåt beräknades ligga på 9,8 liter alkohol per person och år (CAN, 2007).

Lalander och Johansson (2007) lyfter fram att tidigare var kvinnors alkoholkonsumtion förknippad med skam och skuld. Kvinnors plats var i hemmet och de kvinnor som var ute och drack alkohol på krogar och liknande ställen sågs som lösaktiga av både män och kvinnor. Idag är det inte konstigt att se en berusad kvinna på krogen, men gamla värderingar och attityder som ansåg att berusade kvinnor är lösaktiga lever kvar hos människor än i dag (Lalander & Johansson, 2007). Johansson och Wirbing (1999) skriver att det finns en bred uppfattning om att alkoholmissbruk hos kvinnor har en större stigmatisering än hos män. Vidare skriver Johansson och Wirbing (1999) att den ökande alkoholkonsumtionen under 1990-talet bland unga kvinnor kan ses som en förändring av normsystemet. Unga tjejer och killar har ett annat synsätt på och acceptans för varandras alkoholkonsumtion än vad den äldre generationen kanske har (a.a.).

CAN:s undersökning 2008 visar inga tydliga könsskillnader mellan eleverna i nionde klass vad gäller alkoholintag men desto större skillnader kan man se på gymnasieungdomarna. Killarna i gymnasiet dricker betydligt mer än vad tjejerna gör visar den senaste undersökningen (CAN, 2008).

Självkänsla och identitet hos våra unga är idag en ständigt het fråga, inte minst nu när vi kan läsa att självmorden bland unga har ökat kraftigt de senaste åren. Att hitta sin plats i livet verkar många gånger vara svårare idag än det var när jag var ung eller så glömmar man bort hur tufft det var och går vidare i livet. Hur är det egentligen med självkänslan hos våra unga killar och tjejer idag? Är kraven från samhället för stora? Hur ser pressen ut på att dricka alkohol ute bland

andra unga? Hur är unga människors förhållningssätt till alkohol och hur uppfattar de andra ungdomars alkoholvanor? Detta är för mig intressanta frågor och jag hoppas kunna lyfta fram en del av dessa frågor i min uppsats.

Syfte

Syftet med undersökningen är att undersöka alkoholens betydelse i sociala sammanhang hos en grupp tillfrågade ungdomar i åldrarna 18-20 år, samt att titta på attityder till de egna och andra ungdomars alkoholvanor.

Frågeställningar

Mina frågeställningar är följande:

- I vilken utsträckning dricker tillfrågade ungdomar alkohol och hur motiverar de sin alkoholkonsumtion?
- Vilken betydelse kan alkohol ha för ungdomar i deras sociala sammanhang?
- Känner ungdomar ett gruppsyck att dricka alkohol?
- Vilka attityder finns till de egna och andra ungdomars alkoholkonsumtion?

Kapitel 2 Metod och urval

I detta kapitel redogör jag för val av metod, urval och tillvägagångssätt. Jag redogör även för studiens tillförlitlighet, källkritik och etiska överväganden. Sist i kapitlet redovisas fortsatt framställning.

Val av metod

Jag har valt att använda mig av en kvantitativ metod för min undersökning. Anledningen till att jag valde denna metod var att jag ansåg det skulle vara det bästa sättet att få fram en bredare uppfattning av vad ett antal ungdomar hade för svar på om mina frågeställningar. Om jag istället hade valt den kvalitativa metoden hade jag troligtvis fått ett större djup på mina frågor men samtidigt hade jag fått begränsa antalet frågor och deltagare. Och eftersom mitt syfte med uppsatsen inte var att fördjupa mig i frågeställningarna utan istället ha en mer omfattande uppfattning om vad fler ungdomar har för svar på mina frågor och på så sätt kunna jämföra med annan statistik blev den kvantitativa metoden mest passande för mitt arbete. Jag anser att den kvantitativa metoden har för min undersökning fler fördelar än den kvalitativa metoden har.

Enkäter är ett av de vanligaste sätten att samla in kvantitativ data med. Detta kan ske med hjälp av brevpост, e-post eller som i mitt fall personliga sammankomster. Fördelarna med enkäter är att det är relativt billigt och att forskaren får möjlighet att vända sig till ett stort urval individer på samma gång. En annan fördel är att datainsamling förmedlar en känsla av anonymitet vilket gör det mindre känsligt att svara på vissa frågor (Sverke, 2004).

Den kvantitativa metoden har både för och nackdelar. En nackdel är att det inte ges tillfälle att återkomma till deltagarna vid eventuella funderingar kring svar och frågor då formuläret när det väl är ifyllt är oföränderligt (Holme & Solvang, 1997). Fördelen med den kvantitativa metoden är att den är mer generaliserande och därmed mer representativ än den kvalitativa metoden (a,a). Den kvalitativa metoden består av noggranna beskrivningar av situationer, samspel företeelser, människor samt av direkta citat från olika personer om deras kunskap, attityder och åsikter. Dessa beskrivningar och citat utgör rådata från den empiriska realiteten, information som går på djupet och som ger detaljerade bilder (Merriam, 1994).

Frågeställningarna i enkäten (Bilaga, 1) har jag till stor del utarbetat själv och en del av frågorna kommer från CAN's egna rapporter som årligen skickas ut till årskurs två i gymnasiet. Detta beror främst på att jag anser att frågorna som CAN använder sig av är väl utarbetade och

utprövade på unga människor, vilket jag fann betryggande när jag ville ha fram så fylliga genomgripande svarsalternativ som möjligt.

Mitt frågeformulär (Bilaga, 1) består av fem A4 sidor med sammanlagt 40 frågor där det finns flera svarsalternativ och som oftast ett "vet inte" alternativ för att ungdomen inte ska svara felaktigt på frågor de inte har något svar på, eller inte vill ta ställning till. Att fylla i en enkät tog mellan 10-20 minuter.

Urval

Av 96 ifyllda enkäter såg ålder och könsindelning ut på följande sätt:

Ålder	Flicka	Pojke
18	29	21
19	26	8
20	4	7
Antal	59	37

Anledningen till att jag valde att genomföra enkätundersökningar på gymnasieskolor var att jag var övertygad om att på det sättet nå ut till fler ungdomar på kortast tid, vilket inte var helt rätt uppfattning då skolorna under samma period förberedde sig för skolavslutning.

Jag kontaktade personligen rektorerna på fyra gymnasieskolor i Helsingborg. Jag möttes till största del av entusiasm och intresse för mitt arbete. Den stora svårigheten för mig var nog att det var precis innan den stundande studenten. Det var enligt rektorerna mycket eleverna skulle hinna med innan skolan slutade och det var den stora anledningen till att jag inte kunde uppta deras tid enligt en rektor. På en skola var även eleverna ute på praktik vilket resulterade i att endast ett fåtal elever var närvarande på lektionerna jag var inbjuden till.

Bristen på ungdomar i skolorna resulterade i att jag även tog kontakt med ungdomar på offentliga platser så som caféer och ungdomsgårdar i Helsingborg. Jag var noggrann med att förklara vem jag var och vad jag skulle ha enkäterna till och jag bad dessutom om legitimation för att säkerhetsställa deras ålder. Jag fick även möjlighet att lämna enkäter på en ungdomsmottagning. På mottagningen ställdes ett rum till mitt förfogande så att den unge kunde sitta i avskildhet och fylla i enkäterna.

Anledningen till det större antal flickor förhållande till pojkar är den stora skillnaden i könsfördelningen på enkätsvar som kom från Ungdoms Mottagningen. Jag frågade personalen varför könsfördelningen var så ojämn? Deras förklaring var att tjejer var överrepresenterade i deras klientel.

Tillvägagångssätt

Att gå från idé till färdig enkät är en lång process som tar tid att genomföra. Det räcker inte med att man har ett hum om vad man vill undersöka. Utan syftet med avgränsningar och motiveringar måste vara klara innan man börjar konstruera sin enkät (Trost, 2001).

Min tanke att använda mig av kvantitativa gruppenkäter på gymnasieskolor innebar att fler personer var samlade på ett och samma ställe för att svara på enkäten samtidigt men alla svarade var för sig. Detta leder till att man når ut till flera individer samtidigt och är på så sätt mindre tidskrävande (Trost, 2001). Genom att närvara kunde jag finnas där och svara på frågor och förklara eventuella missförstånd. Samtidigt var jag medveten om att för mycket prat från min sida inte var bra utan jag började med att kort förklara vem jag var och syftet till min enkät. Jag talade om att jag ville att de skulle fylla i enkäten utan att diskutera med de övriga deltagarna. Detta för att jag inte ville att de skulle påverkas av varandra. Jag gjorde även klart för deltagarna att de kunde ställa frågor till mig om det var något som var oklart. Jag kan i efterhand konstatera att jag fick nästintill inga frågor alls om enkät frågorna.

Enligt Trost (2001) kan det vara till stor fördel att pröva enkäten på människor i sin omgivning så som kollegor, vänner och andra personer för att se att den fungerar på ett bra sätt och på så sätt ökar validiteten (a.a.). I utformningen av min enkät prövade jag den på fem testpersoner mellan 18-20 år för att se om det fanns några oklarheter, vilket resulterade i några små korrigeringar. Det vill säga att jag omformulerade några av frågorna tillsammans med testpersonerna för att på så sätt förtydliga vad jag var ute efter i mina frågeställningar. Jag fick även en uppfattning om hur lång tid det tog att genomföra undersökningen vilket var viktigt att veta när jag skulle förhandla till mig tid från lärarnas lektionstimmar.

Sammanställning av enkätsvar

Enkätsvaren har behandlats och sammanställts med hjälp av Microsoft Excel. På ett datablad upprättades en kolumn för varje svarsalternativ i enkäten. Alla enkäter tilldelades ett unikt identifikationsnummer i syfte att säkerställa spårbarhet till originaldokumentet. Enkäterna registrerades radvis med sökbar text i frågorna 1-10 och i övriga frågor registrerades kryssade

svarsalternativ med siffran ett och ej kryssade svarsalternativ med siffran noll. Denna metod underlättar sammanställningen då upplägget möjliggör användandet av funktionen som kallas villkorlig summering i programmet. Villkorlig summering kan söka efter rader som uppfyller önskat svar i flera kolumner och summera antalet förekommande rader med rätt kriterier. Varje fråga har med hjälp av formler summerats till en matristabell med procentuell fördelning över svarsalternativen specificerat för tjejer och killar. Innehållet i dessa tabeller presenteras som diagram i uppsatsen.

Studiens tillförlitlighet

Validitet

Enligt Trost (2001) betyder validitet eller giltighet att undersökningen mäter det den är avsedd att mäta. Även Kvale (1997) skriver om validitet, reliabilitet och generaliserbarhet som ett verktyg för forskaren i hans forskningsprocess. Han menar att dessa tre har genom tiden fått en position inom samhällsvetenskapen som vetenskapens heliga treenighet och är alla olika sätt för forskaren att säkerställa giltigheten och trovärdigheten i en studie.

Jag har i mitt arbete med enkäten tagit en liten del av mina frågor från CAN:s enkäter om alkoholkonsumtion som riktar sig mot ungdomar i gymnasieskola. Jag har valt att inte använda mig av dessa frågor i min analys då jag inte hade för avsikt att mäta mängden konsumtion hos mina tillfrågade ungdomar, utan dessa frågor var mer som ett stöd för mig i utformningen av min enkät. Jag anser att mina frågor i enkäten mätt det som jag hade för avsikt att mäta. Jag har medvetet valt att ha många frågor i min enkät då det i enkätundersökning inte finns tillfälle att återkomma till respondenterna med eventuella frågor.

Reliabilitet

Med reliabilitet menas att resultaten är pålitliga och att det som uppmäts är säkert och exakt. Reliabiliteten, eller tillförlitligheten av det som jag undersökt är viktig att fastställa för att få kvalitet i mitt material (Kvale, 1997). Med reliabilitet menar Trost (2001) att en mätning är stabil och har inte blivit utsatt för slump inflytelser. Det vill säga alla frågor ska ställas på samma sätt, situationen skall vara lika. Om det finns reliabilitet menar man att forskaren ska kunna mäta en sak vid en tidpunkt och sedan göra en annan mätning vid en annan tidpunkt under samma förhållanden som den första mätningen och nå samma resultat. Detta kan vara svårt menar Trost (2001) då inte allt är statiskt utan människan deltar hela tiden i processer som förändras. Krångliga ord och negationer kan leda till missuppfattningar som då ger en lägre grad av reliabilitet, detta undviker forskaren genom att använda sig av ett enkelt vardagspråk

som gör att många uppfattar frågan på liknande sätt och forskaren får på detta sätt en hög grad av reliabilitet. Ordningsföljden på frågorna har även betydelse, då man i en enkät kan kika på kommande frågor i formuläret. Detta kan göra att vissa frågor inte bör finnas i anslutning till andra. Överskrifter kan vara bra, då de förklarar vad frågorna kommer att handla om (Trost, 2001).

”Ett mätfel är skillnaden mellan ett erhållet och ett sant värde. Mätfel kan grovt sett sägas orsakas av mätinstrumentet, mätmetoden och svarens tillförlitlighet, vilket bl a avser huruvida eleverna lämnar sanningsenliga svar” (CAN 2008 rapport serie-114 sid,36).

Jag har i efterhand förstått att det finns flera olika faktorer som kunnat påverka mina standardiserade frågor. Som exempelvis kan nämnas att de ungdomar som svarat på mina frågor kan ha blivit påverkade av mig på grund av att jag var närvarande vid de flesta tillfällena. Även tidpunkterna och miljön var olika. Detta kan i mitt fall betyda att min mätning kan vara missvisande då förhållandena som respondenterna svarat på enkäterna har varit skiftande. När jag kontaktat ungdomar på stan var situationen annorlunda och framförallt enkäterna som jag lämnade på ungdomsmottagningen där jag inte var närvarande för att kunna svara på eventuella frågor skiljer sig från gruppenkäterna jag gjorde i skolan. Med andra ord kan det bli lite lägre reliabilitet på grund av de olika situationer som uppstått. Den största delen det vill säga ca 70 procent av enkäterna besvarades genom gruppenkäter på olika gymnasieskolor där förutsättningarna var mer eller mindre likartade.

Bortfall

Jag valde att inte skicka ut enkäterna till gymnasieskolorna, utan jag kontaktade dem via telefon och bestämde att jag personligen skulle dela ut enkäterna och vara närvarande medans ungdomarna fyllde i dem. Detta för att kunna ta med mig materialet med en gång och för att få så lite bortfall som möjligt. Jag har i min undersökning mestadels använt mig av gruppenkäter som delats ut till större grupper som i mitt fall är skolklasser. Att dela ut frågeformulär personligen är en metod att föredra om man vill ha så lite bortfall som möjligt enligt Halvorsen (1992).

Generaliserbarhet

”Generalisering - förmågan att avgöra vilka egenskaper som är gemensamma och som kan representeras i ett vidare begrepp.” (Merriam, 1994:107).

Jag är medveten om att antalet deltagare i min enkätundersökning är för liten för att kunna fastställa något statistiskt tillförlitligt material, detta då min undersökning vänt sig till ett litet antal ungdomar närmare bestämt 96 stycken och kanske inte så slumpmässigt utvalda personer.

Detta gör att mina 96 enkäter inte på något sätt är representativt för alla ungdomar mellan 18 till 20 år i Sverige eller Helsingborg. En enkätundersökning som skickas ut till ett hundratal ungdomar i åldern 18 till 20 år hade varit att föredra då det hade blivit ett mer slumpmässigt urval och mindre påverkan av forskaren. Men, det fanns varken tid, ekonomi eller möjlighet att genomföra en sådan undersökning.

Källkritik

För att min text ska vara uppdaterad och så aktuell som möjligt har jag använt mig av statistik från CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysningen) som jag anser är en välkänd och tillförlitlig källa. Jag har även använt mig av Nationalencyklopedin på Internet som jag anser vara lika tillförlitlig som CAN. En del av min litteratur är något äldre men samtidigt visar den att den är lika aktuell nu som då enligt min uppfattning.

Etiska övervägningar

Jag har medvetet valt att inte redovisa för hur många enkäter jag fått in på respektive skola eller annan plats då jag redan i min första kontakt med skolväsendet fick frågan om anonymitet. Detta föranledde att jag i mina fortsatta kontakter med rektorer lovade dem anonymitet. Jag kan inte heller se att det skulle ha någon betydelse för mitt arbete att redovisa antal elever på respektive skola eller annan plats som deltagit i undersökningen. För att deltagarna skulle känna sig bekväma och kunna svara så sanningsenligt som möjligt poängterade jag att de deltog helt anonymt och att det var frivilligt att delta. När jag väl kom ut till klasserna upplevde jag aldrig att någon inte ville delta, utan tvärtom upplevde jag att ungdomarna var positiva och intresserade av enkäten. Med tanke på anonymiteten valde jag att deltagarna själva skulle lägga färdiga enkäter i en tjock plastmapp, för att på det sättet visa att jag inte skulle kunna räkna ut vem som fyllt i vilket frågeformulär. På Ungdomsmottagningen hade jag ställt en egentillverkad ”brevbox” som var igentejpad för att på så sätt visa att inte personalen hade tillgång till svarsenkäterna som var anonyma. Enkäterna som lades ut på ungdomsmottagningen var de enda jag inte hade möjlighet att närvara vid och kunde således inte svara på eventuella frågor som undersökningspersonen kanske hade.

Fortsatt framställning

I kapitel 3 kommer jag att presentera den tidigare forskning som jag funnit i blandad litteratur. För att underlätta läsningen har jag valt att dela upp avsnittet i underrubriker. Jag kommer att börja med att beskriva steget in i vuxenlivet då jag anser att det är viktigt att förstå vad som ligger till grund för att bli en trygg och stark individ som orkar stå emot gruppträck. Vidare i kapitlet skriver jag om identitet, ungdomar och alkohol, attityder till alkohol och dess betydelse.

Efter detta kommer teorikapitlet i vilket jag har valt att fokusera på teorier som handlar om människors integration med varandra såsom rollteori, identifikation och yttre påverkan. I Kapitel 5 redovisas mina resultat tillsammans med tidigare forskning från kapitel 3. Kapitel 6 innehåller en slutdiskussion där jag diskuterar mina resultat utifrån tidigare valda teorier.

Kapitel 3. Tidigare forskning

Centrala begrepp i uppsatsen

Några korta förklaringar till tre begrepp som jag använder mig av nedan.

- Attityd:
”**attityd**, förhållningssätt, visa sin inställning till något genom t.ex. kroppsställning eller kroppshållning. Termen attityd används ofta för en varaktig inställning som har byggts upp genom erfarenheter och kommer till uttryck i att man är för eller emot något” (ne.se)
- Identitet:
”**identitet**, individens medvetenhet om sig själv, sin kropp, sin personlighet och sin förmåga till självbestämmande” (ne.se)
- Gruppsyck:
”**gruppsyck**, den effekt gruppen har på en individs beteende” (ne.se)

Steget ut i vuxenvärlden

Barbro Goldinger (1986) skolpsykolog och psykoterapeut skriver i sin bok *Tonårstiden* om frihetslängtan under ungdomsåren, att hitta friheten, viljan att komma ut i livet och finna sin plats bland kompisar och jämlika. Barnet är på väg bort från föräldrarnas trygga bo. Goldinger (1986) skriver att friheten kan bli som ett tomt skal om den inte går hand i hand med trygghet. Självständighet och trygghet behöver finnas sida vid sida för att de inte ska bli en snedbelastning som resulterar i att den unges personlighet far illa. I tonåren sker det ofta en snedbelastning mellan dessa två element (a.a.).

Goldinger (1986) menar även att människan behöver moral för att klara av samlevnad med andra människor. Barn är starkt beroende av en trygg moralutveckling. Som barn måste man få en inre kunskap om vad som är rätt och vad som är fel. I början styrs barnet i rätt riktning av sina föräldrar men i slutet av barndomen måste barnet ha mognat så pass i sin självständighet att hon/han kan klara av att styra sig själv. Det finns ett föräldraberöende under förpuberteten dvs. ibland är det skönt att kunna få vara barn, känna sig liten och få tröst av mamma och/eller pappa. Samtidigt har tonåringen ett revir runt sig själv där föräldrarna inte får komma för nära. Att hålla avståndet till de vuxna och skapa sig ett revir tar mycket energi från tonåringen och här är det viktigt att föräldrarna inte sätter sitt eget ömhetsbehov först. Det krävs mycket stor finkänslighet för att lyckas pyssla om en tonåring utan att trampa på självkänslan. Att trösta och ge kärlek utan att ge tonåringen känslan av att vara och förbli ett litet barn är viktigt. Behoven tränger på hos den unge och föräldrarna förlorar sin kraft som styrande vuxna. Detta kan ge uttryck när den vuxne exempelvis ger uppmuntran, kritik, belöning och straff, dessa handlingar

förlorar sin kraft och det blir viktigare för tonåringen vad kompisar och den egna självkritiken anser och speglar. Beroendet har flyttats över till kompisvärlden och kompisarna blir viktigare än tidigare för att finna sin plats i livet (Goldinger, 1986).

Identitetsskapande

Psykologerna Ingrid Gråberg och Jenny Klefbom (2007) menar att man redan på nyfödda kan se tydliga personlighetsdrag. Detta gör dem till egna individer men som liten är man i stor utsträckning en förlängning av sin mor och far. En del av individens identitet är genetiskt betingat medan en del formas med tiden under samspel med omvärlden. Under tonårsperioden växer en medvetenhet och förmåga fram hos tonåringen som krävs för att människan ska kunna skaffa sig en känsla för vem han/hon är? Vad är jag bra på? Vad är viktigt för mig? Vad jag behöver för att jag ska må bra? Detta är en successiv utveckling som hos vissa individer aldrig blir fulländad menar Gråberg och Klefbom (2007).

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) skriver att för att barn ska bli självständiga individer krävs att föräldrarna godtar barnens behov att frigöra sig. Lalander (1998) menar på att identitetsutvecklande handlar om att skapa sig en individuell livshistoria som kan kännas igen av andra. Detta skapande sker tillsammans med personer som individen har en nära relation till. Under barndomen har föräldrarna en viktig roll i detta skapande som senare i ungdomsåren resulterar i en strävan att frigöra sig från sina föräldrar. Under frigörelsen börjar ungdomen sitt identitetsarbete med kompisar och andra vuxna istället för föräldrarna (a.a.).

Att vara osäker på sin identitet är vanligt i tonåren menar Goldinger (1986). Det vanligaste sättet att råda bot på det är att försöka övertyga sig själv att man är lik alla andra genom att härma yttre likheter såsom kläder, frisyren, smink men även intressen som musik, idrott och andra aktiviteter (a.a.).

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) skriver om bilder som förebilder där ett genomgående tema i det moderna samhälle idag är mötet mellan olika bilder, som framställs under en tidsperiod och i olika samhällen. Dessa bilder kan varje individ använda sig av för att reflektera över sin egen situation. Exempel på bilder som framställs kan vara vad som är manligt och kvinnligt, faderskap och moderskap. Människors flexibilitet och individualitet ökar i valet av förebilder, vilket gör att människan var och en för sig känner sig fri att välja sin egen livsstil (a.a.).

Gråberg och Klefbom (2007) menar att människan är en produkt av sin ursprungsfamilj. Förhoppningen är att alla människor uppnår en så hög grad av självständighet att vi kan ta vara på oss själva och skapa behagliga liv där vi tar ansvar för våra handlingar. Det är detta som

uppbyggnaden av en identitet handlar om, med endast teoretiska kunskaper och resonemang skapar man inte en identitet utan det krävs tester. Individen måste testa sina idéer och attityder i det verkliga livet, vilket kan leda till mer eller mindre lyckade experiment (Gråberg & Klefbom, 2007). Under ungdomstiden tränas människan att ta kontakt med andra människor (Gavelin, 2007). Ungdomar går på fester och träffar nya människor. Detta är även en tid då de flesta ungdomar prövar sin sexualitet. Alkohol i kroppen kan i dessa fall bli en enkel väg till gott självförtroende. Att aldrig vara nykter i ovanstående sammanhang menar Gavelin kan leda till ett socialt handikapp. Det som först hjälpte kan i ett senare skede stjälpa individen (a.a.).

Ungdomar och alkohol

Bland gymnasieungdomarna finns tydliga könsskillnader som visar att killar dricker betydligt mer än tjejer och i 20 till 25 årsåldern är killarnas alkoholkonsumtion mer än dubbelt så stor som tjejernas (CAN, 2008).

I Barnombudsmannens årsrapport (2005) har man ställt följande fråga till ungdomar mellan 14 till 18 år: varför dricker en del i din ålder enligt din uppfattning? 349 ungdomar svarade på denna fråga och 39 procent svarade för att det är roligt att vara full. 26 procent svarade att andra dricker för att vara tuffa medans 19 procent trodde att ungdomar drack på grund av gruppsyck (a.a.).

Goldinger (1986) skriver om ungdomar med alkoholproblem och hon menar att de har en gemensam nämnare, som tidiga vuxenvanor det vill säga äldre kompisar, mer pengar (ofta självtjänade) och stor sexuell erfarenhet. Kännetecknen för ungdomar som inte har några direkta alkoholvanor är enligt Goldinger, bra relation till föräldrar, gör oftare saker med familjen, nära relation till andra vuxna som släkt och vänner till familjen. Dessa ungdomar har till skillnad från de ovanstående inget behov att verka vuxna enligt Goldinger. En vanlig förutfattad mening bland ungdomar är att man tror att kompisarna dricker mer än man själv gör. Man vill helt enkelt komma upp i samma konsumtion som man tror kompisarna har, vilket resulterar i att ungdomar dricker mer än han/hon vill för att på så sätt passa in (a.a.).

I en enkätundersökning som gjordes på hösten så tidigt som 1980 bland 4500 högstadiel elever i Göteborg och på Gotland av Ulla Marklund i Goldinger (1986:133) som vid den tiden var forskare i Göteborg ställdes frågan; varför dricker ungdomar alkohol? Högst på listan kom svar som "Det smakar gott", "Det hör till, när det är fest" efter de svaren kom "För att bli mindre blyg", "För att kompisar gör det" sist på listan kom svar som "För att glömma att jag är ledsen". Dessa svar tolkar Goldinger som att ungdomar använder alkohol mer som ett bevis på

vuxenvana än som ett medel att fly verkligheten med (Goldinger, 1986). Men enligt Gråberg och Klefbom (2007) är anledningen till att ungdomar dricker alkohol knappast att det smakar gott, då de flesta människor är tvungna att lära sig att uppskatta alkoholhaltiga drycker menar de. Spänningen att pröva vuxensaker finns där, men största anledningen att ungdomar dricker alkohol är att det är ett socialt smörjmedel. Med alkohol i kroppen blir det genast mycket lättare att släppa loss, våga säga vad man tycker, prata med någon man gillar och ta initiativ till sex med mera (a.a.).

Attityder till alkohol

En människas beteende styrs till viss del av hennes moraluppfattning enligt Gråberg och Klefbom (2007). De menar att om etik och moral handlar om rätt eller fel, så handlar attityder om för eller emot saker och ting. Attityder är något som vävs fram genom erfarenheter som vi genomgår i livet. Attityder bygger på kunskap så väl som på förnuft (a.a.).

Vilken betydelse har alkoholen för unga människor? Enligt Lalander (1998) är människans attityd till alkohol hämtad eller starkt influerad av den grupp man tillhör eller har tillhört? Individens alkoholvanor kan således utgöra berättelser om den position i samhället som hon har eller vill ha. Detta menar Lalander (1998) är ännu centralare i ett samhälle som inte har givna positioner. Centrala analysenheter inom sociologin är enligt Lalander (1998) kön, socialklass, etnisk historia och ålder. Enligt dessa tankegångar kan mannen ha alkoholvanor och tankegångar kring alkohol som skiljer sig från kvinnors förhållningssätt till alkohol. Mannen vill närma sig ett legitimt sätt att dricka medan kvinnan ser det som okvinnligt att inta alkohol på samma sätt som mannen. Arbetaren dricker på ett annat sätt än akademikern för att visa sin kulturella tillhörighet inom arbetarklassen på liknande sätt kan den med etnisk bakgrund konsumera på ett sätt som förstärker dennes arv (a.a.).

Alkoholens sociala betydelse och kön

Historiskt sett har avståndstagandet till alkohol för kvinnan varit ett sätt att visa sin kvinnlighet och skydda sin familj på. Om man ser det ur ett genusperspektiv har kvinnan haft få val då man har förknippat kvinnor som skötsamma. Kvinnor som drack som männen ansåg man vara som berusade horor. Lalander (1998) tar upp på nittioalet att undersökningar visar på att könsbundna roller är på väg att luckras upp. Men Socionomen Ingegerd Gavelin (2007) menar att tjejer som idag dricker mycket alkohol blir till skillnad från killar bemötta med ett förakt.

Lalander skriver i introduktionen till sin bok *Anden i flaskan* (1998) att en del människor ser alkoholen som något ytterst värdefullt man dricker på fester. Alkoholen får dem att känna sig

lyckliga och fria. Dessa människor ser alkoholen som en väg till välbehag och alkoholen frigör människan från skuld känslor och krav. Andra människor ser alkoholen som farofyllt och har i högsta grad ett kontrollerat förhållande till alkohol. Men Lalander (1998) menar att många människor borde se alkoholen både som ett njutningsmedel och något farligt vilket skulle göra förhållningssättet till alkohol bättre.

Hilte (2005) menar att alkohol och narkotika ofta används för att skapa sig en identitet, en socialtillhörighet och/eller för att uttrycka känslor. Berusningsmedel används även som ett smörjmedel som svenskar intar för ett kommande socialt sammanhang, för att med hjälp av berusningen underlätta socialt och sexuellt kontaktskapande. Hilte (2005) skriver även om det ansvarsbefriande ruset där människan använder alkohol och droger för att fly undan verkligheten, dämpa ångest och fly morgondagens krav (a.a.).

Gavelin (2007) skriver att alkohol är en symbol för frihet och vuxenhet, det är ruset och spänningen ungdomarna söker när de dricker, ungdomar vill bli fulla. Det uppstår en gemenskap kring vanor som skapar en känsla av grupptillhörighet. Att vara berusad innebär att man vågar göra bort sig, man slipper ansvar för sina handlingar och om man gör bort sig kan man skylla på alkoholen. Ungdomar har svårigheter att se följderna av sin berusning. Att vara berusad medför en större risk för att råka illa ut, som exempelvis slagsmål, olyckor och oskyddat sex (a.a.).

Kapitel 4. Teorier

Framställning

Teorierna jag presenterar nedan lyfter fram vikten för människan att vara en i gruppen och samhället. Människans åsikter och ställningstaganden styrs till stor del av hur vi vill att andra ska uppfatta oss. Enligt teorierna har människan ett starkt behov av att bli bekräftad av andra människor och detta behov är starkt bland unga människor.

Olika roller och normer

Giddens (1994) menar att människan för det mesta lever efter samhällets regler och normer, då vi redan i unga år blir socialiserade att mer eller mindre följa dem. Vi följer regler som talar om hur olika sociala möten markeras eller avgränsas utan att egentligen vara medvetna om att det finns regler som styr detta beteende hos oss. För att se till att människan följer dessa regler finns sanktioner. Giddens (1994) pratar om två sorters sanktioner, informella och formella sanktioner. Under formella sanktioner hittar vi exempelvis de bestraffningar som domstolar och fängelser står för, dessa sanktioner är oftast till stor del negativa. De informella sanktionerna kan vara både positiva och negativa vilket vi ofta kan se i sociala sammanhang. Att le mot någon, att säga –bra gjort! Är båda ett tecken på positiva informella sanktioner. De negativa informella sanktionerna kan innebära att man talar nedlåtande, hånar eller helt enkelt struntar i en annan människa. Giddens (1994) skriver att även om formella sanktioner vanligtvis är mer dramatiska och synbara har de inte lika stor inverkan på människan som de informella sanktionerna har. Viljan att få uppskattning, undvika att förlöjligas och avisas av familj och vänner utgör oftare en starkare inverkan på människans handlingssätt än vad samhällets formella belöningar eller bestraffningar gör. Enligt Giddens (1994) är jämnåriga kamrater viktiga i socialiseringsprocessen, därför att kompisrelationer tenderar till att ha en mer jämlik karaktär. Regler och beteendemönster får ett annat utrymme att prövas och förändras (Giddens, 1994).

Karlsson (1997) lyfter fram att människans relationer till andra styrs i hög grad av sociala roller och normer. Den sociala rollen är lika med ett beteendemönster människan ikläder sig inför en viss uppgift eller position. I rollen har människan ett antal normer som i sin tur innehåller regler för hur han/hon ska bete sig i just den roll människan befinner sig i just då. Som tonåring är man på ett sätt med vännerna, ett annat sätt med lärarna och ett tredje sätt med föräldrarna (Karlsson, 1997). I boken *Ungdomar i vardagens väv* (2003) beskrivs att människors positioner i den sociala strukturen, så som klass, ålder, inkomst, etnicitet, kön med mera, påverkar människan utan att han/hon behöver vara medveten om det. Människans objektiva intressen påverkas och

formas. Gemensamma intressen kopplar samman människan, som kultur, normer och värderingar och även sätt man utför handlingar på (a.a).

Pierre Bourdieu, en fransk kultur- och utbildningssociolog, utvecklade begreppen fält och doxa (Järvinen, 2002). Enligt Bourdieu är välfärdsstaten sammansatt av en sträcka relativt självständiga fält. Varje fält har sin specifika logik, sina strider om positioner och kapital, sina skrivna och oskrivna regler. Enligt Bourdieu (Järvinen, 2002) har varje fält sin speciella doxa, det vill säga sina egna normer, rutiner och föreställningar om vad som är rätt och fel, normalt och onormalt, naturligt och onaturligt. En särskild betydelse inom doxan är de uppfattningar som är så självklara att de inte ens diskuteras. Ett fälts doxa kan beskrivas som ett uppfattnings- och värderingssystem som framstår som så naturligt att aktörerna inte längre kan se att det är fältet själv som har skapat systemet, och att detta bland annat har skett genom kompromisser. Ett fält bildas för att bli ett maktsystem, detta gynnar och förstärker godtyckliga föreställningar och skillnader. Doxa inom olika fält handlar om uppfattningar och handlingsmönster som har säkerställt sin egen och fältets överlevnad, vilket har skett genom att de uppnått status som självklara (a.a.).

Rollteorin

Svedberg (2003) definierar hur han använder sig av roll-begreppet. Hans förklaring lyder som följer; I formella grupper finner man oftast en uppsättning definierade roller som exempelvis rektor, lärare, elever. Dessa formella roller har ofta en skriftlig beskrivning på hur deras roller ska agera i förhållande till de övriga rollinnehavarna. Detta saknar man i de informella rollerna som Svedberg menar är relationsorienterade. De informella rollerna byggs upp både inifrån och utifrån, det vill säga både av individen själv och av gruppen som använder sig av byggstenar. Dessa byggstenar består av förväntningar, normer och projektiva processorer. Svedberg skriver att det oftast är en kombination av både individ och grupp som avgör hur rollerna kommer att se ut. Att innefattas i en grupp är både spännande och obehagligt. Spännande på det sätt att du som individ kan få din självbild bekräftad men samtidigt finns risken att du kan bli avfärdad eller illa behandlad och det skrämmar oss människor (a.a.).

Jaget

Lars Svedberg (2003) skriver om jagets gränser. En del individer influeras mer av grupper än andra individer gör och dras på det sättet lättare in i gruppdynamiken. Detta menar Svedberg bland annat beror på vilken styrka personen har i sina "jag-gränser". Både människor med svaga diffusa gränser och människor med starka stabila gränser är på något sätt fångade i gruppens process, men på olika sätt. En "jag-svaghet" kan vara berikad med två sidor, där den

ena sidan ständigt tar hänsyn till andra människor och glömmer bort sig själv. Denna människa lägger hela sin uppmärksamhet på att avläsa gruppens behov. Det blir viktigt att vara till lags för att bli omtyckt och eller accepterad. Den andra sidan av "jag-svagheten" är en person som av rädsla väljer att inte lyssna till andra människor. Andra människors tankar och idéer som inte stämmer överens med hans/hennes egna avspisas självsäkert. Detta gör personen då det hotar dennes självbild, avspisningen används som ett försvar för att hålla nya tankar och föreställningar på tryggt avstånd. Motsatsen till en "jag-svag" personlighet blir en "jag-stark" människa, denna personlighet har enligt Svedberg väl utvecklade "jag-funktioner" som innebär att människan kan se både till jaget och till gruppen. En sådan person känner sig själv, vet vad hon kan och inte kan, hon tänker och känner. En integritetsstark människa har styrka och en känsla av värde och mening, vilket gör att hon tryggt kan bejaka andra människor och respektera deras åsikter, tankar och känslor utan att känna att den egna "jag-bilden" hotas. Denna personlighet hotas inte heller av att andra människor är annorlunda. Att säga ja eller nej när det verkligen behövs blir inte en svårighet för en sådan person. Detta är en definition på en mogen individ (a.a.).

Gruppsyck

Karlsson (1997) hävdar att det är lättare att falla för gruppsyck ju större gruppen är. Trycket ökar med antalet människor som uttrycker samma åsikt, om det inte finns en enighet i gruppen kan en avvikare ta med sig andra avvikare och på så sätt dela gruppen menar Karlsson (1997). En annan avgörande faktor om en person ska utsättas för gruppsyck eller inte menar han är avståndet mellan åsikterna hos individerna. Om en individs åsikt bara skiljer sig lite från den övriga gruppens åsikt är det lättare för den personen att behålla sin åsikt. Människor med bra självförtroende och stark självkontroll skriver Karlsson (1997) faller inte lika lätt för gruppsyck som människor med dåligt självförtroende. Karlsson (1997) framhåller att det finns könsskillnader där kvinnor oftare än män ger vika för gruppsycket. Detta för att de är mer benägna att utöva emotionellt ledarskap. Kvinnor mår mer än män om harmonin i gruppen vilket resulterar i att de ger efter för trycket för att stärka de känslomässiga banden i gruppen (a.a.)

Gråberg & Klefbom (2007) skriver att en ungdoms upplevelse av sig själv är mera som en del i något större, det vill säga familjen eller hennes klass än som en separat individ. Detta fenomen menar de är anledningen till att gruppsyck är så mycket svårare att stå emot för unga än vad det är för vuxna.

Lalander och Johansson (2007) skriver om myten om gruppsycket. Som exempel har de tagit "vilsna" ettor på gymnasiet som träffas för första gången och redan efter ett par dagar utvecklas ett relationsmönster med flera grupperingar. Ungdomarna finner närhet och bekräftelse vilket kommer att påverka dem på olika sätt. I gruppen skapas en kultur som styr samspelet mellan individerna och skapar trygghet vilket hjälper ungdomen att hantera saker som utanförskap och ovisshet. Detta gör att ungdomen oftast väljer att stanna kvar i gruppen och följer de regler som finns. De menar att genom att stanna i gruppen och göra som de andra gör så stärks den egna identiteten. Lalander och Johansson (2007) skriver följande:

"Att tala alltför mycket i termer av gruppsyck är att bortse från den rationalitet och tankeverksamhet som unga besitter. Gruppsyck är en nedlåtande term som ofta används just för att beskriva ungdomar, där den unge utmålas som i allra högsta grad osjälvständig". (Lalander & Johansson 2007:57).

Vidare skriver de att ungdomar som dricker tillsammans i grupp stärker samhörigheten och de sociala banden. Att stå med ett glas i handen stärker gemenskapen till gruppen, många ungdomar skulle känna sig nakna utan ett glas i handen (Lalander & Johansson 2007). De flesta ungdomar upplever att det är viktigt att få tillhöra en grupp och i en del ungdomsgrupper måste man dricka alkohol för att bli en i gänget. Det blir svårt för den unge att tacka nej och stå emot gruppsycket då man vill vara en i gänget menar Gustavsson och Stephenson (2005).

Kapitel 5. Resultat och analys

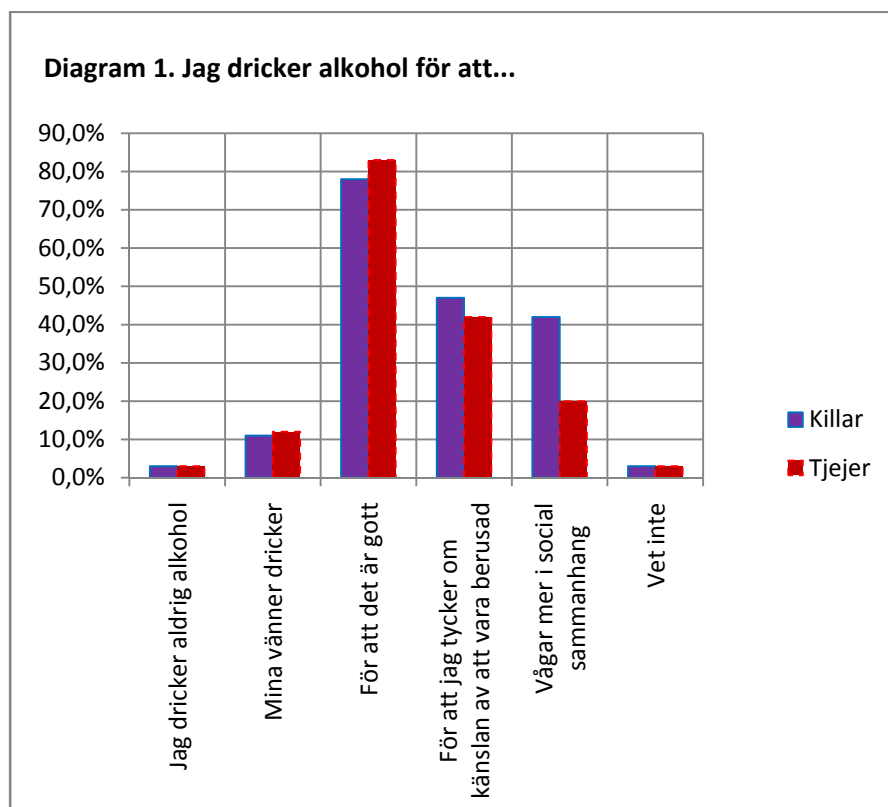
Framställning

I följande kapitel kommer jag att presentera resultaten av min enkätundersökning som 96 ungdomar i åldrarna 18 till 20 år deltog i, av dessa 96 ungdomar var det 3 medverkande som uppgav att de aldrig drack alkohol. I analysen har jag valt att använda mig av procentsatser i min framställning av materialet, detta för att lättare kunna jämföra resultaten med andra undersökningar. Enkätundersökningens resultat framställs i diagramform och text. Jag kommer även i denna del presentera tidigare forskning som jag lyfte fram i kapitel tre, detta för att tydliggöra och jämföra mina resultat.

Alkoholkonsumtion

Med enkätundersökning ville jag ta reda på i vilken utsträckning ungdomar dricker alkohol och hur de motiverar sin alkoholkonsumtion? Jag ville se på vilken betydelse alkohol kan ha för ungdomar i sociala sammanhang. Jag ville även undersöka om ungdomar känner ett grupstryck att dricka alkohol och jag ville veta vilka attityder det fanns till de egna och andra ungdomars alkoholkonsumtion?

Diagram 1, visar svarsfrekvensen på följande fråga där ungdomen fick max tre svarsalternativ av sex möjliga: jag dricker alkohol för att...

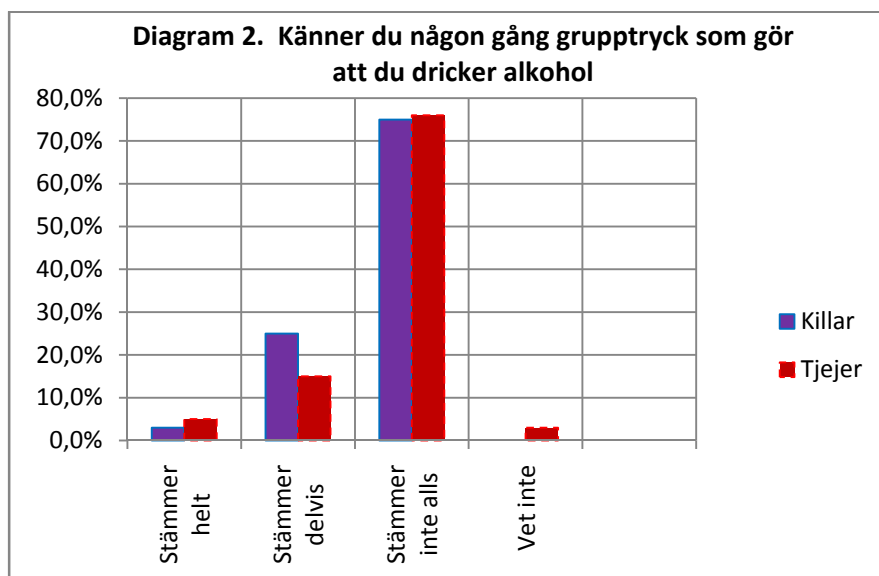
På frågan varför de dricker alkohol var svarsalternativen, ”för att det är gott” och ”för att man tycker om känslan att vara berusad” de två mest i kryssade svarsalternativ både bland tjejer och killar. Differensen var bara någon procentenhet mellan killar och tjejer. Vanligaste skälet angivet av cirka 80 procent killar och tjejer var att de dricker alkohol för att det är gott. Den stora skillnaden mellan killar och tjejer i diagram 1, var att dubbelt så många killar, 41 procent, uppgav att de dricker alkohol för att våga mer i sociala sammanhang. Min forskning visar att majoriteten av de tillfrågade ungdomarna dricker alkohol för att det är gott, men enligt psykologerna Gråberg och Klefbom (2007) dricker inte ungdomar alkohol för att det smakar gott. Enligt dem är den största anledningen till att ungdomar dricker alkohol att det är ett socialt smörjmedel. Med alkohol i kroppen blir det lättare att släppa loss, våga säga vad man tycker, prata med någon man gillar och ta initiativ till sex skriver Gråberg och Klefbom (2007). En annan enkätundersökning som gjordes på 4500 högstadieselever i Göteborg och på Gotland så tidigt som 1980 av Ulla Marklund i Goldinger (1986:133) visar på samma resultat som min enkätundersökning och svar som ”Det smakar gott”, ”Det hör till, när det är fest” var de största anledningarna för ungdomen själv till varför hon/han drack alkohol, efter de svaren kom ”För att bli mindre blyg”, ”För att kompisar gör det” (a.a.).

Gruppsyck

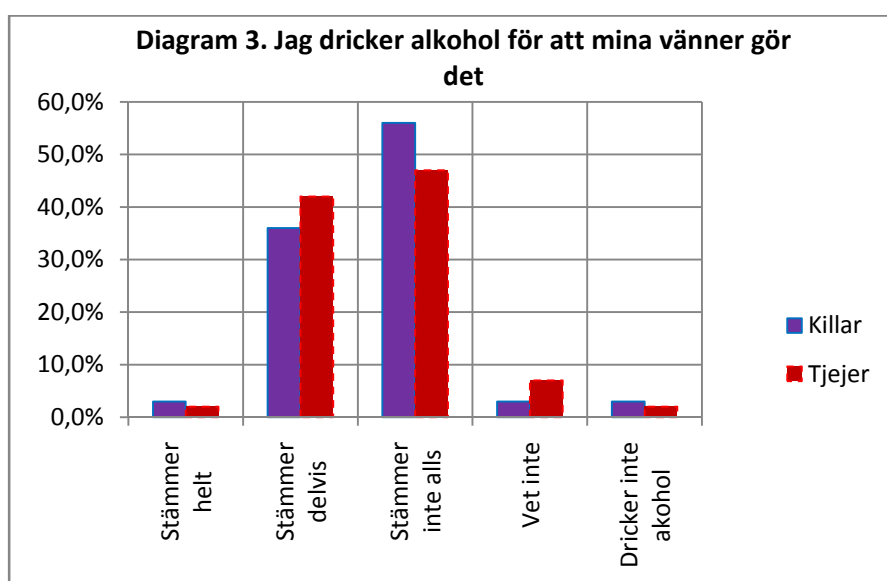
I Barnombudsmannens årsrapport (2005) ställdes följande fråga till ungdomar mellan 14 till 18 år: varför dricker en del i din ålder enligt din uppfattning? 39 procent svarade, för att det är roligt att vara full. 26 procent svarade att andra dricker för att vara tuffa medan 19 procent trodde att ungdomar drack på grund av gruppsyck.

Med enkätundersökning ville jag bland annat titta på vilka orsaker ungdomar hade till att de drack alkohol. Känner ungdomar ett gruppsyck att dricka alkohol? Jag försökte få en förståelse för alkoholens betydelse för ungdomen i sociala sammanhang genom att ställa liknande frågor på olika sätt och på olika ställen i enkäten för att på så sätt komma fram till ett så korrekt svar som möjligt. Diagram två, tre och fyra hade jag samma tanke bakom, det vill säga jag ville titta på orsaksförklaringen till varför man dricker alkohol.

Diagram 2 speglar frågan om ungdomar upplever ett gruppsyck som gör att de dricker alkohol. 75 procent av samtliga ungdomar svarade att det inte alls känner ett gruppsyck att dricka alkohol. 25 procent av killarna och 15 procent av tjejerna svarade att det delvis känner ett gruppsyck att dricka alkohol.

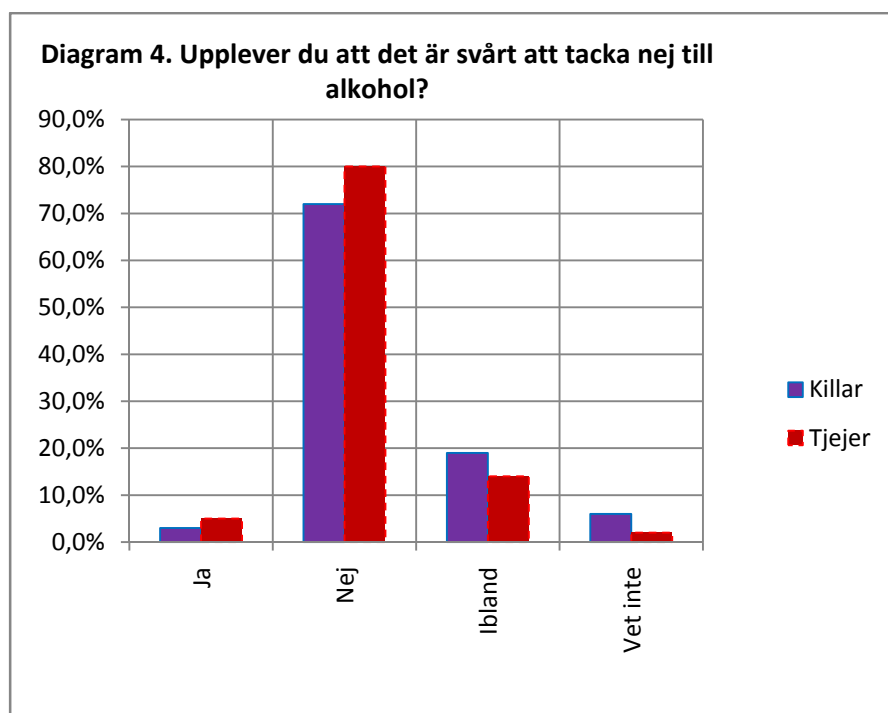

Även om många uppgav att det inte stämmer alls att de upplevde ett gruppträck att dricka alkohol var det en relativt hög andel som uppgav att de delvis drack alkohol för att vännerna gjorde det se diagram 3. Så många som 41 procent av tjejerna och 35 procent av killarna svarade att det stämmer delvis att de dricker alkohol för att deras vänner gör det. Alltså dricker ca 40 procent av ungdomarna i undersökningen alkohol för att deras vänner dricker, men samtidigt uppger de att det inte upplever något gruppträck som gör att de dricker alkohol. Leissner (1997) menar att ungdomar dricker alkohol på de sätt som de uppfattar att andra ungdomar i sin omgivning dricker på, vilket han menar blir en press på ungdomen att dricka alkohol för att passa in i gruppen.

Bourdieu (Järvinen, 2002) talar om fält som jag tolkar som olika situationer och sammanhang dessa fält har sina bestämda normer och värderingar (doxa) vilka är så självklara att de inte ens diskuteras inom gruppen, utan individen anpassar sig efter gruppens gemensamma värderingssystem för att passa in. Min undersökning visade att så många som 93 stycken av 96 tillfrågade respondenter drack alkohol vilket kan vara en indikation på att man följer gruppen. Enligt Svedberg (2003) kan både jag-starka och jag-svaga individer influeras av en gruppdynamik då det är viktigt för individen att bli omtyckt och accepterad av gruppen. Även Lalander (1998) menar att människans attityder till alkohol är hämtad eller starkt influerad av den grupp man tillhör eller har tillhört.

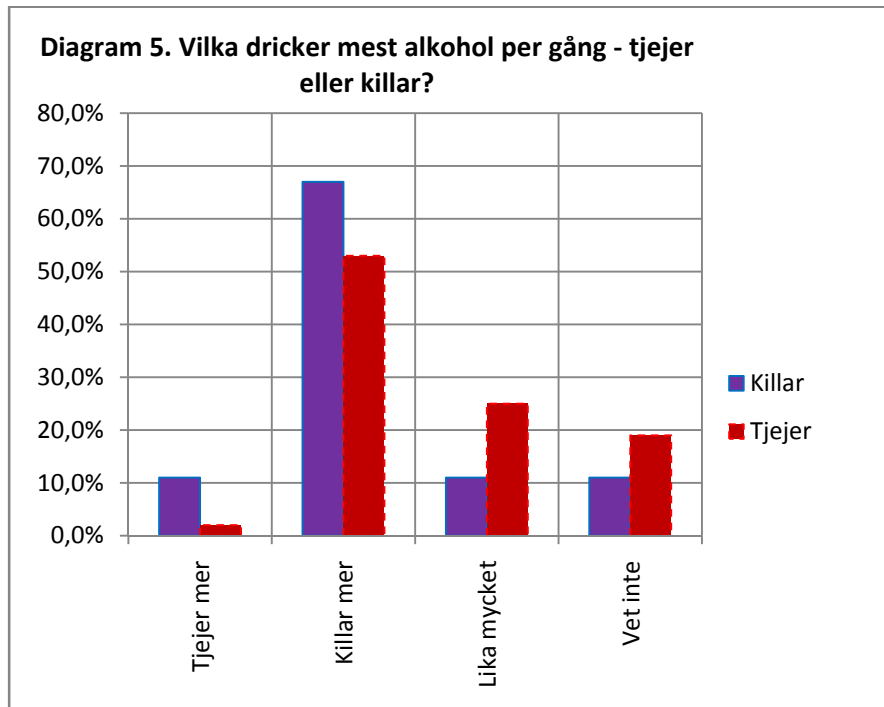
Diagram 4 hade jag samma tanke med som diagram 2 men jag formulerade frågeställningen lite annorlunda och fick nästintill samma resultat.

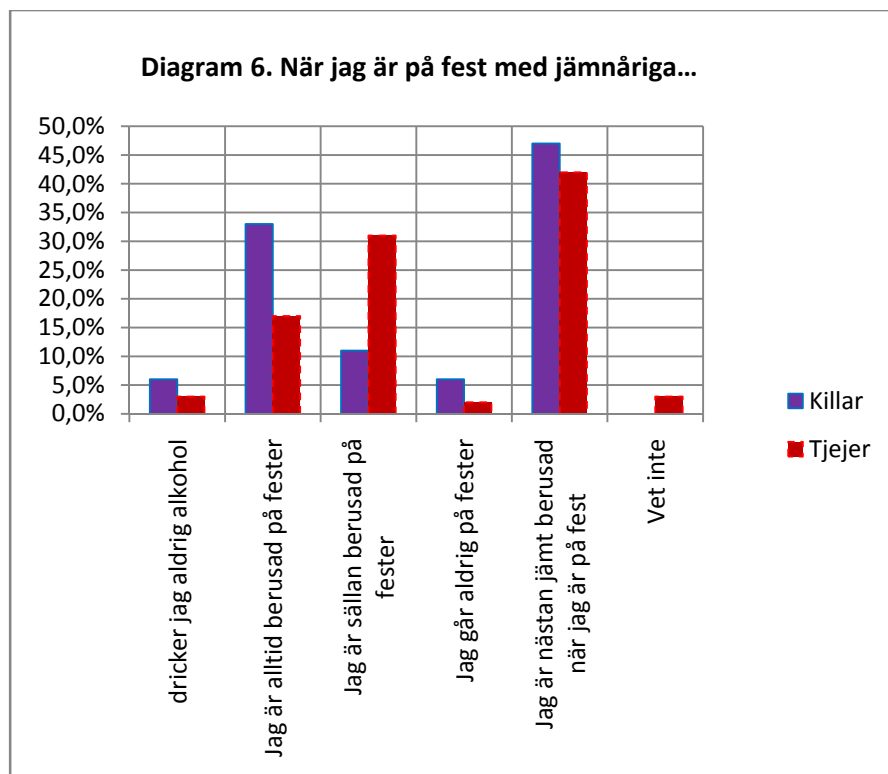
Upplever du att det är svårt att tacka nej till alkohol? 80 procent av killar och 70 procent av tjejer upplevde inte att det var svårt att tacka nej till alkohol. Medan 20 procent killar och 15 procent tjejer svarade att det ibland var svårt att tacka nej. Det flesta ungdomar upplevde inget grupstryck och svarade att det inte hade några svårigheter med att tacka nej till alkohol. Gråberg och Klefbom (2007) menar att upplevelsen av sig själv som ung är mer som en del i något större, vilket gör det mycket svårare för den unge att stå emot grupstryck. Lalander och Johansson (2007) menar att ungdomar skapar olika kulturer inom gruppen som styr samspelet mellan individerna vilket skapar en trygghet som gör att individen gärna följer spelreglerna och stannar i gruppen vilket i sin tur stärker den unges identitet.

Andras konsumtion

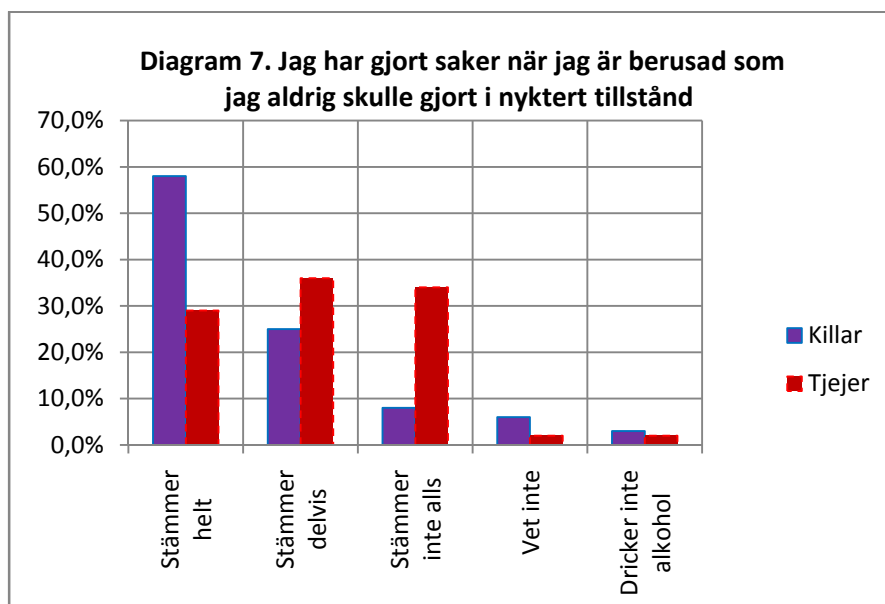
Hur ser ungdomar i min undersökning på andra ungdomars alkoholkonsumtion? Vilka dricker mest alkohol per gång, diagram 5. CAN:s undersökning 2008 visade tydliga könsskillnader mellan gymnasieungdomarna vad gäller alkoholintag, undersökningen visade att killar i övre tonåren drack betydligt mer än tjejer (CAN,2008). Min undersökning visade att mer än hälften av ungdomarna var medvetna om att så var fallet.

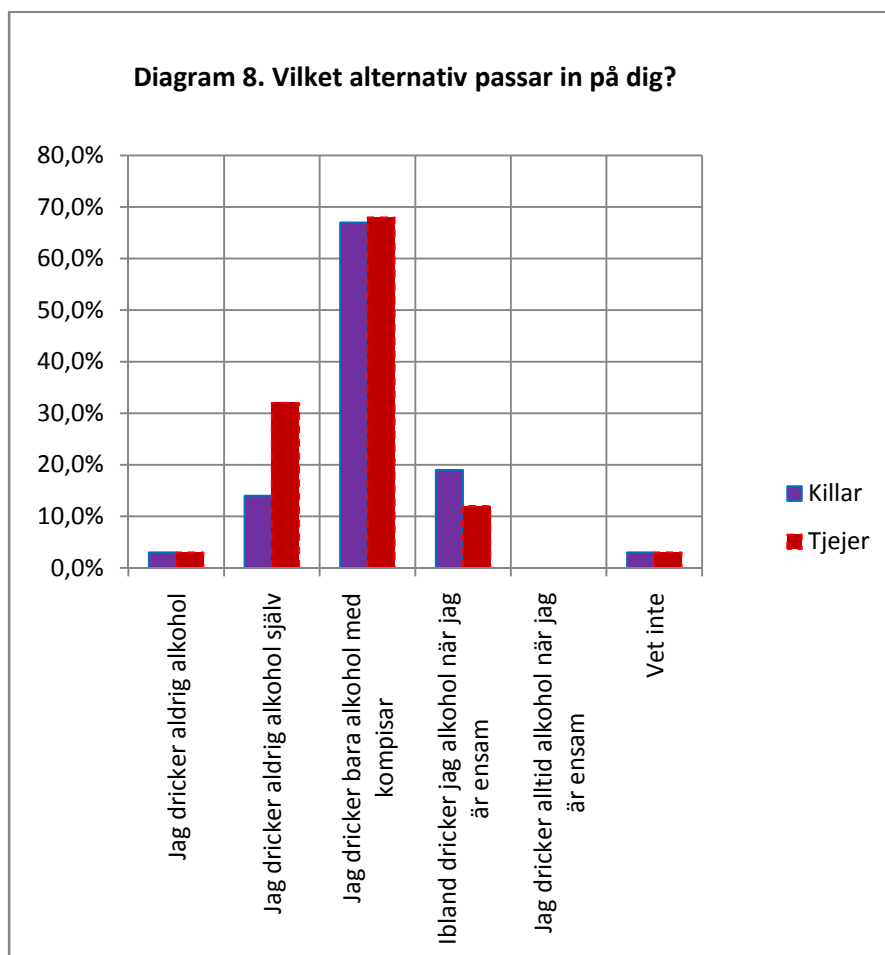
Alkohol i sociala sammanhang

47 procent av killarna i undersökningen uppger att de nästan jämnt är berusade när de är på fest med jämnåriga och inte långt efter hamnar tjejerna på 42 procent, diagram 6. Gavelin (2007) skriver att ungdomar vill bli fulla och att det uppstår en gemenskap kring vanor som skapar en känsla av grupptillhörighet. Att vara berusad innebär att man vågar göra bort sig (a.a.). Killarna uppgav i mycket större utsträckning i undersökningen att de använde alkohol för att våga mer i sociala sammanhang än vad tjejerna gjorde se diagram 1. Gustavsson och Stephenson (2005) framhåller vikten för ungdomar att tillhöra en grupp och i en del ungdomsgrupper måste man dricka för att komma in i gänget vilket gör det svårt för ungdomen att tacka nej och stå emot grupstrycket då man vill vara en del i gemenskapen (a.a.).

Enkätundersökningen visade att ungdomen hade gjort saker i berusat tillstånd som de aldrig skulle gjort i nyktert tillstånd. Nästan dubbelt så många killar, 59 procent och inte mer än 28 procent av tjejerna svarade att de i större utsträckning gjort saker i berusat tillstånd som de aldrig skulle gjort i nyktert tillstånd, diagram 7. Enligt Gavelin har ungdomar svårigheter att se följderna av sin berusning. Att vara berusad medför en större risk för att råka illa ut, så som exempelvis slagsmål, olyckor och oskyddat sex (Gavelin 2007). Enligt Giddens (1994) som menar att människan för det mesta lever efter samhällets regler och normer har de informella sanktionerna större påverkan på individen. Önskan bli sedd och att få bekräftelse är viktigt för individen och enligt Giddens är jämnåriga kamrater viktiga i socialiseringsprocessen då kompisrelationer är mer jämlika än relationer till äldre. I dessa jämlika relationer finns ett annat utrymme för att testa regler och förhållningsätt till övriga individer (a.a.).

Diagrammet ovan visar olika alternativ hur man dricker alkohol och 68 procent killar och 69 procent tjejer svarade att de bara dricker alkohol tillsammans med kompisar. En liten andel uppgav att de ibland dricker alkohol när de är ensamma. Enligt Lalander och Johansson (2007) stärker ungdomar som dricker tillsammans i grupp samhörigheten och de sociala banden till varandra. Att stå med ett glas i handen menar de stärker gemenskapen till gruppen, och vidare skriver de att många ungdomar skulle känna sig nakna utan ett glas i handen på en fest.

Kort sammanfattning av resultaten

80 procent av alla tillfrågade uppgav att ”det är gott” som den främsta anledningen till varför de dricker alkohol. Ungdomar i undersökningen känner inte något gruppträck att dricka alkohol då 75 procent svarade nej på den frågan. Ca 75 procent killar och tjejer upplever inte heller att det är svårt att tacka nej till alkohol. 47 procent tjejer och 56 procent killar uppgav att det inte stämmer alls att de dricker alkohol för att deras vänner gör det. Samtidigt uppgav 68 procent av killarna och 69 procent av tjejerna att de bara drack alkohol tillsammans med vänner. Flertalet av ungdomarna i min undersökning uppger att de inte dricker alkohol för att deras vänner gör det men nästan alla dricker bara alkohol tillsammans med vänner. Detta tolkar jag som att alkohol har för både killar och tjejer en stor plats i sociala sammanhang som fester. Nästan

hälften av alla ungdomar svarade att de nästan jämnt är berusade på fester med jämnåriga. Procentsatserna i svaren mellan killar och tjejer var i det flesta frågor lika, endast i ett fåtal frågor skiljde sig svaren. De frågor som hade en mer markant skillnad i svaren var följande. Killar svarade med större marginal ja på frågan om de ofta var berusade på fester. Killar svarade också i större utsträckning att de gjort saker i berusat tillstånd som de aldrig skulle gjort om de var nyktra och de svarade även i större omfattning att de dricker för att våga mer i sociala sammanhang än vad tjejer gjorde.

Kapitel 6. Slutdiskussion

Syftet med min undersökning var att undersöka alkoholens betydelse i sociala sammanhang hos en grupp tillfrågade ungdomar i åldrarna 18-20 år, samt att titta på attityder till de egna och andra ungdomars alkoholvanor.

När jag ställde frågan ”känner du någon gång gruppsyck som gör att du dricker alkohol?” Blev svaret med stor marginal nej. Jag kan nu i efterhand känna att det skulle vara intressant att få komma med följdfrågor på denna fråga. Några kvalitativa intervjuer hade varit att föredra då de hade givit en mer nyanserad förståelse för hur den tillfrågade uppfattat ordet ”gruppsyck”. Lalander och Johansson (2007) skriver att gruppsyck är en nedlåtande term som bortser från att ungdomar har en egen tankeförmåga och inte kan tänka förnuftigt. Jag ställer mig frågan om det kan det vara på detta sätt respondenterna i enkäten har associerat till ordet gruppsyck och därför svarat nej? Ordet gruppsyck kan ha en negativ klang som Lalander och Johansson skriver vilket kan vara anledningen till att många svarade nej på frågan om de kände gruppsyck. 75 procent av de tillfrågade uppgav att de inte kände ett gruppsyck att dricka alkohol. Lika många svarade att de inte upplevde att det är svårt att tacka nej till alkohol och ca 50 procent uppgav att det inte stämmer alls att de dricker alkohol för att deras vänner gör det. Men undersökningen visar även på paradoxen att så många som 70 procent av de tillfrågade bara drack alkohol tillsammans med vänner och så många som ca 40 procent svarade att de delvis drack alkohol för att deras vänner gjorde det. Detta menar jag visar på att gruppen har stor inverkan och betydelse på den unge. Enligt Bourdieu (Järvinen, 2002) har varje fält sin speciella doxa, och som jag ser det har ungdomskulturen sin speciella doxa där det finns egna regler och attityder om vad som är rätt och fel, normalt och onormalt. Av 96 tillfrågade var det endast 3 stycken som inte drack alkohol vilket visar på att det i detta fall är mer ”normalt” att dricka alkohol än att inte dricka alkohol. Menar att det som är speciellt med doxan är de uppfattningar som är så självklara att de inte ens diskuteras. När unga människor är på fest ingår ofta alkohol och att dricka är i det sammanhanget kan ses som naturligt och därför inget som ifrågasätts av ungdomen. Bourdieu skriver ett fälts doxa beskrivs som ett normsystem som förefaller så naturligt att aktörerna inte längre kan se att det är fältet själv som har skapat systemet vilket gör att det inte ifrågasätts utan individen följer normerna (a.a).

Teorierna jag presenterat visar på gruppens betydelse för individen som i många fall väljer att följa normen. Gruppsyck eller gruppens påverkan på individen behöver inte vara synlig för individen själv menar jag utan människan strävar efter att vara en del av gruppen och väljer

därför att följa vad andra gör vilket kanske inte alltid upplevs som ett grupptryck tror jag. Enligt Svedberg (2003) har vissa individer lättare att dras med i en gruppdynamik än andra har. Giddens (1994) menar att vi följer regler som talar om hur olika sociala möten markeras eller avgränsas utan att egentligen vara medvetna om att det finns regler som styr detta beteende hos oss. Jag tolkar det som att människan inte alltid kan förklara sitt eget beteendemönster utan följer de informella regler som finns och gärna undviker informella sanktioner, då människan enligt Giddens (1994) har en stark önskan att undvika att förlöjligas av familj och vänner. Att följa gruppen tror jag är något människan och mitt fall ungdomen gör utan att egentligen vara medveten om det själv, vilket gör att det blir självklart och inte upplevs som grupptryck att exempelvis dricka alkohol på en fest. Eller som Lalander och Johansson (2007) beskriver, att stå med ett glas i handen stärker gemenskapen till gruppen och många skulle känna sig nakna utan.

Vilka attityder eller förhållningssätt fanns till de egna och andra ungdomars alkoholkonsumtion? Det fanns en medvetenhet bland de tillfrågade om att killar var de som drack mest alkohol. Killarna i min undersökning uppgav i större utsträckning än tjejerna att de dricker alkohol för att våga mer i sociala sammanhang vilket har gjort att det i berusat tillstånd gjort saker de aldrig skulle ha gjort om de var nyktra. Här blir alkoholen ett socialt smörjmedel som Gråberg och Klefbom (2007) menade.

Ungdomarna i undersökningen motiverade sin konsumtion av alkohol till "för att det är gott" och "för att de gillar känslan att vara berusad" vilket både min undersökning visade och en 20 år gammal undersökning gjord av Ulla Marklund (Goldinger, 1986) visade, anledningen för ungdomen själv är densamma nu som då. Även om psykologerna Gråberg och Klefbom (2007) har en åsikt om att ungdomar inte kan tycka att alkohol är gott utan det är något man måste lära sig att tycka om visar undersökningen på något annat.

När jag tittade på vilken i vilken utsträckning tillfrågade ungdomar drack alkohol visade undersökningen att nästan 50 procent alltid var berusade på fester. Detta tolkar jag som att alkohol har en viktig roll i sociala sammanhang hos de tillfrågade. Hela 70 procent av de tillfrågade svarade att de bara drack alkohol tillsammans med vänner vilket visar på att alkohol har en stor betydelse i sociala sammanhang för dessa ungdomar. Endast två procent uppgav att de drack alkohol ensamma. Karlsson (1997) menar att människans relationer till andra styrs i hög grad av sociala roller och normer. Om jag applicerar den sociala rollen på ungdomen kan den vara ett beteendemönster som exempelvis att ungdomen intar en roll inför en uppgift eller position i en situation. I rollen menar Karlsson att människan har ett antal normer som i sin tur

innehåller regler för hur hon ska bete sig i just den roll hon befinner sig i för stunden. Som tonåring är man på ett sätt med vännerna och ett annat sätt med familjen enligt Karlsson (1997). Svedberg (2003) skriver om de informella rollerna i samhället som är relationsorienterade och består av byggstenar som förväntningar och normer. Dessa förväntningar och normer tycker jag blir tydliga när man tittar på svaren som ungdomarna gett i undersökningen. Det fanns stora likheter i svaren bland tjejer såväl som killar och endast ett fåtal avvikelser, vilket jag upplever speglar att ungdomarna i undersökningen lever i samma system med liknande normer och regler. Ungdomskulturer idag upplever jag utifrån min undersökning har en inställning eller nästan en förväntning på att den unge ska dricka i sociala sammanhang eftersom så många i undersökningen uppgav att de alltid drack på fester.

Jag har under skrivandets process insett att ungdomar har många yttre faktorer som påverkar beteende, handlingar och inställningar. Familjen har en stor påverkan på den unge men framför allt den närmaste omgivningen, det vill säga individer i samma åldersgrupp, har största påverkan på unga människors beteende och handlingar i sociala sammanhang. Att ingå i en grupp, ett system upplever jag som viktigt för den unge för att på detta sätt få positiv bekräftelse av likasinnade. Att som ung tacka nej till alkohol i sociala sammanhang menar jag kan kännas som att ungdomen tackar nej till socialt samspel, vilket helst undviks då man vill vara en i gruppen.

Källförteckning

Referenslista

- Addo, T & Peterson, A & Svensson L,G (2003) *Ungdomar i vardagens väv*. Lund: Studentlitteratur
- Barnombudsmannen (2005) *Öppna för gränser*, Stockholm: Barnombudsmannen
- Giddens, Anthony (1994) *Sociologi 1*. Lund: studentlitteratur
- Goldinger, B. (1986) *Tonårstiden, utvecklingen från förpuberttet upp till vuxen ålder*
Borås:Centraltryckeriet AB
- Gavelin, I. (2007) *Lita på din tonåring, om trots och tillit*. Stockholm: Prisma Nordstedts förlagsgrupp AB
- Gråberg, I & Klefbom, J. (2007) *Tonåringar. Om livet med nästan vuxna barn*. Stockholm: Bokförlaget Forum AB
- Gustavsson, H & Stephenson, M. (2005) *Tonårsliv, Handbok för föräldrar med tonåringar*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB
- Holme, I. & Solvang, B. (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: student litteratur
- Johansson, K. & Wirbing, P. (1999) *Riskbruk och Missbruk alkohol-läkemedel-narkotika*. Stockholm: Natur & Kultur
- Järvinen, M. (2002) "Hjälpens universum- ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system" i Meeuwisse, A. & Swärd, H., (red), *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm: Natur och Kultur.
- Karlsson, L. (1998) *Psykologins grunder*. Lund: student litteratur
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lalander, P. (1998) *Anden i flaskan alkoholens betydelse i olika ungdomsgrupper*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion
- Lalander, P. & Johansson, T. (2007) *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Leissner, T. (1997) *Alkohol Ett psykosocialt, beteende- och samhällsvetenskapligt perspektiv*.
Lund: Studentlitteratur

Merriam Sharan, B (1994) *fallstudien som forskningsmetod* Lund: Studentlitteratur

Sverke, Magnus (2004) Bengt Gustavsson (Red.) *Kunskapande metoder, inom samhällsvetenskapen*, Malmö: Holmberg AB

Trost, Jan (2001) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

Internet

Barnombudsmannens rapport 2005:5

http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/drogfritid_2005.pdf 2009-05-06

CANs Rapport serie 2007 <http://www.can.se>

<http://www.can.se/documents/CAN/Rapporter/rapportserie/CAN-rapportserie-108-skolelevers-drogvanor-2007.pdf>

CANs Rapport serie 2008 <http://www.can.se>

<http://www.can.se/documents/CAN/Rapporter/rapportserie/can-rapportserie-113-drogutvecklingen-i-sverige-2008-sammanfattning.pdf>

Nationalencyklopedin www.ne.se 2008-12-29

Bilaga 2. Enkät

Denna undersökning är helt anonym. Skriv inte ditt namn på formuläret. Besvara frågorna genom att sätta kryss eller i vissa fall text. Fyll bara i en ruta om inte annat anges. Innan du lämnar ifrån dig formuläret titta igenom det så att du inte har missat någon fråga.

FRÅGA 1-8 BAKGRUNDSFRÅGOR

1 Är du pojke eller flicka?

- Pojke
- Flicka

2 Hur gammal är du?.....

3 Födelseland?

4 Vilket land är din far född i?.....

5 Vilket land är din mor född i?.....

6 Sysselsättning?.....

7 Fritidsintressen?.....

8 Religion?.....

Följande frågor berör ALKOHOL & ATTITYDER

9 Har du någon gång under vårterminen druckit öl, alkoläsk, stark cider, vin eller sprit?

Räkna inte med lättöl eller svag cider. Med sprit menas brännvin, vodka, gin, konjak, whisky, likör, punsch och liknande, även utblandat i drink eller shots.

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

10 Har du druckit alkohol under de senaste 7 dagarna (från och med igår)?

Markera med ett eller flera kryss

- Nej, varken öl, alkoläsk, stark cider, vin eller sprit
- Ja, folköl (2,8-3,5 % alkohol)
- Ja, starköl (mer än 3,5 % alkohol)
- Ja, alkoläsk
- Ja, stark cider (d v s sådan som finns på Systembolaget, pubar och liknande ställen)
- Ja, vin
- Ja, sprit

11 Hur får du vanligen tag i alkohol (öl, alkoholisk, stark cider, vin eller sprit)?

Markera med högst tre kryss

- Dricker inte alkohol
- Köper själv
- Från egna föräldrar (med lov)
- Från egna föräldrar (utan lov)
- På annat sätt, nämligen →.....

12 Hur ofta brukar du dricka alkohol (öl, alkoholisk, stark cider, vin eller sprit)?

- Dricker inte alkohol (öl, alkoholisk, stark cider, vin eller sprit)
- Varje dag
- Varannan dag
- Två gånger i veckan
- En gång i veckan
- Två gånger i månaden
- En gång i månaden
- Två till sex gånger om året
- En gång om året eller mer sällan

13 Har du någon gång druckit så mycket alkohol att du känt dig berusad?

- Nej
- Ja

14 Kan du ange på en skala från 1 till 10 hur berusad du anser att du var senaste gången?

Lätt påverkad

kraftigt berusad så att jag inte kunde stå på benen

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Jag har aldrig varit berusad

15 Hur ofta dricker du så mycket att du känner dig berusad?

- Dricker inte alkohol
- Varje gång
- Nästan varje gång
- Någon gång ibland
- Sällan
- Aldrig

16 Känner någon av dina föräldrar till att du dricker alkohol?

- Dricker inte alkohol
- Nej
- Ja, men bara en liten del av det jag dricker
- Ja, men bara ungefär hälften av det jag dricker
- Ja, i princip allt jag dricker

17 Brukar du skolka?

- Nej, aldrig
- Ja, någon gång per termin
- Ja, en gång i månaden
- Ja, 2-3 gånger i månaden
- Ja, en gång i veckan
- Ja, flera gånger i veckan

18 Vet dina föräldrar var du är på lördagskvällar?

- Vet alltid
- Vet för det mesta
- Vet ibland
- Vet för det mesta inte

19 Upplever du att det är svårt att tacka nej till alkohol?

- Ja
- Nej
- Ibland
- Vet inte

20 Vilka dricker mest alkohol per gång – tjejer eller killar?

- Tjejer dricker mer än killar
- Killar dricker mer än tjejer
- Tjejer och killar dricker lika mycket
- Vet inte

21 Vilka dricker mest alkohol - ”svenska” killar eller killar med invandrabakgrund?
(Invandrabakgrund = ungdomen eller dennes föräldrar födda i annat land än Sverige)

- ”Svenska” killar dricker oftare alkohol än killar med invandrabakgrund
- Killar med invandrabakgrund dricker oftare alkohol än ”svenska” killar
- ”Svenska” killar dricker lika ofta alkohol som killar med invandrabakgrund
- Vet inte

22 Vilka dricker mest alkohol - ”svenska” tjejer eller tjejer med invandrabakgrund?
(Invandrabakgrund = ungdomen eller dennes föräldrar födda i annat land än Sverige)

- ”Svenska” tjejer dricker oftare alkohol än tjejer med invandrabakgrund
- Tjejer med invandrabakgrund dricker oftare alkohol än ”svenska” tjejer
- ”Svenska” tjejer dricker lika ofta alkohol som tjejer med invandrabakgrund
- Vet inte

23 En berusad svensk tjej upplever/tycker jag är?

Markera med högst tre kryss

- Rolig
- Jobbig
- "Lösaktig"
- Påträngande
- Ingenting
- Flörtig
- Vet inte
- Annat, nämligen.....

24 En berusad tjej med invandrabakgrund upplever/tycker jag är?

Markera med högst tre kryss

- Rolig
- Jobbig
- "Lösaktig"
- Påträngande
- Ingenting
- Flörtig
- Vet inte
- Annat, nämligen.....

25 En berusad svensk kille upplever/tycker jag är?

Markera med högst tre kryss

- Rolig
- Jobbig
- "Lösaktig"
- Påträngande
- Ingenting
- Flörtig
- Vet inte
- Annat, nämligen.....

26 En berusad kille med invandrabakgrund upplever/tycker jag är?

Markera med högst tre kryss

- Rolig
- Jobbig
- "Lösaktig"
- Påträngande
- Ingenting
- Flörtig
- Vet inte
- Annat, nämligen.....

27 Vilket eller vilka alternativ passar in på dig?

- Jag dricker aldrig alkohol
- Jag dricker aldrig alkohol själv
- Jag dricker bara alkohol med kompisar
- Ibland dricker jag alkohol när jag är ensam
- Jag dricker alltid alkohol när jag är ensam
- Vet inte

28 När jag är på fest med jämnåriga.....

- Dricker jag aldrig alkohol
- Jag är alltid berusad på fester
- Jag är sällan berusad på fester
- Jag går aldrig på fester
- Jag är nästan jämt berusad när jag är på fest
- Vet inte

29 Jag dricker alkohol för att...

Markera med högst tre kryss

- Jag dricker aldrig alkohol
- Mina vänner dricker
- För att det är gott
- För att jag tycker om känslan av att vara berusad
- Våga mera i sociala sammanhang
- Vet inte

Här kommer ett antal påståenden som jag vill att du tar ställning till

30 Jag tycker det är okej att åka bil med en person som druckit alkohol?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte

31 Om en kompis blir jätte berusad ringer jag hennes/hans föräldrar?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte

32 När jag är berusad blir jag mer social?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte
- Dricker inte alkohol

33 När jag är berusad glömmar jag mina problem?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte
- Dricker inte alkohol

34 Risken är större att något farligt kan hända när man är berusad?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte

35 Jag dricker alkohol för att mina vänner gör det?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte
- Dricker inte alkohol

36 Jag kan ha lika roligt med alkohol som utan alkohol?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte
- Dricker inte alkohol

37 Jag har gjort saker när jag är berusad som jag aldrig skulle gjort i nyktert tillstånd

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte
- Dricker inte alkohol

38 Risken är större att berusade ungdomar råkar ut för något farligt som exempelvis hot, misshandel, våldtäkt eller annat brott än den som är nykter?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte

39 Känner du någon gång grupptryck som gör att du dricker alkohol?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte

40 Jag har aldrig varit i en situation som jag upplevt som farlig när jag varit berusad?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet inte
- Dricker inte alkohol

TUSEN TACK FÖR DIN MEDVERKAN!